

Interview met Peter Pissierssens

Peter Pissierssens (°1960, Antwerpen) is één van de weinige Vlamingen die het gemaakt hebben bij een internationale organisatie. Sinds 1989 is hij – binnen het domein van data- en informatiebeheer – actief bij UNESCO, waar hij momenteel de functie van hoofd van de cel 'Ocean Services' bekleedt bij de Intergovernmental Oceanographic Commission (IOC). Ter gelegenheid van het 'Colour of Ocean Data Symposium' (25-27 november 2002) ruilde hij zijn Parijse thuisbasis gedurende enkele dagen in voor het Paleis van Congressen te Brussel, waar we hem konden strikken voor een interview.

Het als Vlaming op het internationaal niveau waarmaken is niet voor iedereen weggelegd. Kunt u in het kort schetsen welke wegen u daartoe gevolgd hebt?

Na mijn studies ecologie aan de Vrije Universiteit Brussel (1978-82) verwierf ik een NFWO-beurs om een doctoraatsstudie aan te vatten. Toen ik echter in 1985 mijn militaire dienstplicht moest vervullen, en ervoor koos om een vervangende burgerdienst te volbrengen in Mombasa (Kenia), betekende dit achteraf beschouwd het einde van mijn strikt wetenschappelijke carrière. Initieel was het de bedoeling, zoals vereist, slechts twee jaar in Kenia te blijven. Maar ik had de smaak te pakken en vertrok in 1988 naar de Keniaanse hoofdstad Nairobi voor een job bij het Oceans and Coastal Areas Activity Center van UNEP. Na iets minder dan een jaar ben ik terug naar Mombasa verhuisd. We hadden immers een projectvoorstel ingediend bij UNESCO en bovendien kreeg ik de kans om in februari 1989 als 'associate expert' in dienst te treden bij UNESCO met vestigingsplaats te Mombasa. In de eerste fase (1989-92) van dit RECOSCIX-WIO project ('Regional Cooperation in Scientific Information Exchange in the Western Indian Ocean region') hebben we keihard gewerkt om met onze Keniaanse collega's een netwerk van informatiecentra in Oost-Afrika uit te bouwen. In 1992 ben ik dan naar Parijs vertrokken omdat ik vond dat tegen die tijd de Keniaanse counterparts voldoende gewapend waren om het project zelfstandig te runnen. Het project is dan voortgezet met Belgische fondsen. In Parijs aangekomen heb ik me dan vanuit die Keniaanse ervaringen verder gespecialiseerd in het vakgebied van marien data- en informatiebeheer.

Deze specialiteit 'marien data- en informatiebeheer' lijkt geen triviale keuze. Hoe bent u eigenlijk in dit vakgebied verzeild geraakt?

Toen ik in 1985 op het KMFRI ('Kenya Marine and Fisheries Research Institute', Mombasa) aankwam, werd ik er ingeschakeld in het 'Kenya-Belgium Project in Marine Sciences', een bilateraal samenwerkingsverband ter ondersteuning van het Keniaans marien onderzoek opgestart door prof. Philip Polk (VUB). Er was in dit project een budget

van 2 miljoen oude Belgische franken voorzien om een laboratorium voor mariene ecologie op te bouwen en men had mij gevraagd de bestellingen van scheikundige producten en apparatuur te doen, het materiaal te installeren en een basisopleiding in het gebruiken ervan te voorzien. In een volgende stap werd dan een kleine computersectie uitgebouwd, initieel enkel om de loonadministratie te doen. Al snel echter zagen we de extra mogelijkheden die een dergelijke computersectie kon bieden ter ondersteuning van het marien onderzoek. Na een bezoek van prof. Leo Egghe, bibliothecaris van het Limburgs Universitair Centrum, was het hek van de dam en werd het idee opgevat het opvragen en uitwisselen van documenten en abstracts uit te breiden naar de hele Oost-Afrikaanse regio. Na een intensieve reis van zes weken in acht landen met mijn Keniaanse collega Hezborne Onyango, bleek dat er heel wat interesse bestond, maar dat de technologische mogelijkheden overal nog zeer beperkt waren. In die tijd was elektronische communicatie niet alleen zeer moeilijk, maar ook zeer duur (4 US\$ per minuut!). Om dit te omzeilen zijn we gestart met een 'snail-mail' gebaseerd netwerk en met het opsturen van formulieren. Als bijvoorbeeld iemand informatie vroeg over mangrove-oesters, gingen wij die opzoeken in CD-rom databanken, verkregen de documenten van het LUC en andere bibliotheken om ze vervolgens met de klassieke post naar de aanvrager toe te zenden.

In een volgende fase begonnen we documenten, bekomen via een netwerk van 30 bibliotheken wereldwijd, on-line aan te leveren. En dit systeem kreeg nog een extra duwtje door te gaan samenwerken met de International Association of Aquatic Sciences Libraries and Information Centres (IAMSLIC), waardoor meer en meer bibliotheken bereid waren met ons samen te werken.

Wanneer is dan de overstap gekomen naar Parijs en de verdere uitdijping naar marien databaseer?

Vanuit die opgedane expertise in marien informatiebeheer in Oost-Afrika – of dus het beheren van bibliografische informatie – werd ik bij aankomst in Parijs in 1992 gevraagd dit programma verder internationaal uit te bouwen. In een eerste fase leidde dit o.a. tot het coördineren van een 'Group of Experts on Marine Information Management' (GEMIM) om het programma in de schoot van het IODE-netwerk van IOC verder te kunnen uitbouwen. Zo ontstond bijvoorbeeld de 'Global Directory of Marine Experts' (GLODIR), het 'Marine Environmental Data and Information referral system' (MEDI) en andere databases. GEMIM is ook een forum waarbinnen tal van standaarden (zoals een standaard structuur voor een directory of experts, een standaard structuur voor bibliografische databanken e.d.) worden ontwikkeld.

De stap om niet alleen bibliografische informatie en informatie over expertise van onderzoekers te beheren, maar ook onderzoeks- en meetresultaten, is er geleidelijk gekomen vanuit de groeiende ervaring binnen het RECOSCIX project. Dit gaf dan weer aanleiding tot ons ODINEA-project ('Ocean Data and Information Network in East Africa'), dat in 1998 als een driejarig project gefinancierd werd door Vlaanderen. Parallel zijn we toen ook gestart met het uitbouwen van een RECOSCIX programma in West-Afrika (1998-2000) en met het opzetten van National Oceanographic Data Centers (NODC's) in Oost-Afrika. In dit verband is het interessant te vermelden dat in Oost-Afrika de houding t.o.v. datauitwisseling intussen drastisch was gewijzigd. Waar in 1989 de meerderheid van de landen in Oost-Afrika nog niet bereid waren tot gegevensuitwisseling – ze vonden dat wetenschappelijke data eigendom waren van de regering en dus niet mochten worden uitgewisseld – was in 1998 de tijd hiervoor wel rijp. Ik vermoed dat de impact van het RECOSCIX project (en andere projecten in de regio), dat in die tussentijd de onderzoekers dichter bij elkaar had gebracht en een zekere vertrouwensrelatie had helpen opbouwen binnen de regio, hierin geen onbelangrijke rol heeft gespeeld.

Wat is de rol van België geweest in het uitbouwen van die netwerken in Afrika en in het ontwikkelen van de IODE training-programma's?

België heeft hierin een heel cruciale rol gespeeld. Het is niet toevallig dat veel van die initiatieven in Mombasa (Kenia) zijn ontstaan, waar België al een actieve input deed van in 1984. Zo ontdekten we in Oost-Afrika de nood aan een standaardcurriculum om data- en informatiemangers op te leiden. Het is bizar dat – niettegenstaande IODE al ongeveer veertig jaar bezig was met het

oprichten van datacentra en het organiseren van training-courses – er nog geen dergelijk standaardcurriculum voor handen was. Het zaadje is eigenlijk geplant toen we de eerste cursus van ODINEA organiseerden in Mombasa en zoveel interessante documentatie boven tafel zagen komen. We vatten het idee op alles in *html* te converteren en op CD te zetten, wat toen nog een revolutionair idee bleek te zijn. Toen een aantal lesgevers ook nog bereid bleken extra materiaal te bezorgen, was in feite de eerste 'IODE-resource kit' (documentatie en software als opleidingselement) geboren. Uit deze 'resource-kit' (die bijna 20.000 bestanden telde) ontsproot vervolgens – na toevoeging van presentaties in PowerPoint formaat en 'freeware' software – het 'Ocean-Teacher' trainingspakket.

Het is toch wel merkwaardig. Je zou verwachten dat dergelijke initiatieven uitgaande van een internationale organisatie hun roots zouden vinden in de geïndustrialiseerde en technologisch meer geavanceerde landen, om pas in een volgende stap uitbreiding te vinden naar landen in ontwikkeling. Hier is het kennelijk net omgekeerd gelopen?

Inderdaad. Ik denk dat dit komt omdat geïndustrialiseerde landen reeds beschikken over datacentra en over mensen die een opleiding hebben gehad. In Afrika daarentegen dienden we in feite van nul te vertrekken en kregen we de kans om alles gradueel op te bouwen.

Hoe kan men dit 'Afrikaanse verhaal' situeren binnen de globale context van IOC?

Het Afrikaanse avontuur is zonder meer de basis geweest voor heel wat nieuwe initiatieven. Het werkte ook aanstekelijk voor andere regio's. Zo werken we momenteel aan het opzetten van een stevig netwerk in de Caraïben en Zuid-Amerika. Vijftien landen vroegen ons een netwerk te helpen opzetten zoals in Afrika. De situatie in de Caraïben en Zuid-Amerika is wel enigszins anders, omdat daar in een aantal landen al aanzienlijke capaciteit bestaat. Het trainingsprogramma dient daar te worden gemoduleerd in twee niveaus, een meer geavanceerde training voor de datacentra die al veel ervaring hebben en een ander niveau voor de datacentra die pas starten. Op de eilanden is momenteel niet zoveel capaciteit, dus daar moet aan gewerkt worden.

Hoe verloopt de samenwerking van IOC/IODE met andere internationale organisaties die begaan zijn met databeheer (zoals ICES e.a.)? En wat ziet u als de rol van individuele landen binnen het IOC-concept?

Een nog betere coördinatie en samenwerking tussen internationale organisaties is ook in dit domein een vereiste. Ten gevolge van de toenomen decentralisatie in datamanagement ont-plooiën steeds meer organisaties (UNEP, FAO, IUCN, WMO, e.a.) activiteiten die een data-management component hebben. Met de World Meteorological Organisation, een traditionele partner van IOC, is er reeds nauwe samenwerking o.a. in de schoot van de nieuw opgerichte

'Joint Commission for Oceanographic and Marine Meteorology' (JCOMM). En hoewel we uiteraard nog heel wat andere vormen van co-operatie hebben met andere instanties, beschouw ik een hechtere samenwerking met tal van instanties wereldwijd als één van de belangrijke uitdagingen voor de toekomst. De wil is er, maar gezien de complexiteit ontbreekt finaal vaak de tijd en mankracht.

Wat de rol van individuele landen betreft, zie ik IOC als een facilitator van activiteiten die de individuele landen wensen uit te voeren in internationaal verband. Wij proberen dingen te coördineren, maar uiteindelijk wordt het programma van IOC bepaald en betaald door de lidstaten. Wij brengen de 129 lidstaten samen tijdens de Assembly. Daar geven de leden aan welke richting de grote programma's dienen uit te gaan, waarna IOC als structuur probeert die activiteiten te implementeren op basis van het geld dat beschikbaar is.

Een nieuwe uitdaging is de toenemende vraag om 'cross-sectoral' te gaan werken, zeg maar over de grenzen van disciplines en projecten heen. De projecten die binnen bepaalde structuren (Ocean Science, Ocean Services, GOOS, e.a.) worden uitgewerkt verlopen vroeger vaak onafhankelijk van elkaar, waarbij het mogelijk was om vrij sterk gesegmenteerd te werken, bv. in thema's als: zoöplankton, fytoplankton, chemische oceanografie, e.d. Maar die tijd is voorbij en maakt plaats voor een steeds luider roep naar integratie van de onderdelen. Ook deze week op dit internationaal symposium over databeheer blijkt alweer – zelfs binnen een specifiek iets als beheer van biologische data – hoeveel verschillende vaak spectaculaire initiatieven er wel bestaan en hoe beperkt de onderlinge samenwerking en de kennis van elkaars initiatieven wel is. Pas als binnen de landen het besef groeit dat er 'cross-sectoral' dient te worden gewerkt, kan dit op het internationale niveau worden gecoördineerd. Een top-bottom benadering, waarbij de coördinatie van hogerhand wordt doorgedrukt, is in deze immers vaak weinig succesvol.

Je vermeldde reeds het COD symposium, dat georganiseerd werd door het Vlaams Instituut voor de Zee. Welke rol zie je verder nog weggelegd voor een klein, jong instituut als dit VLIZ?

Het Vlaams Instituut voor de Zee heeft het grote voordeel pas te zijn gestart en zich van meetaf aan te hebben geprofileerd als een open instelling, gericht op een duidelijk klant-gerichte dienstverlening. De tijd is voorbij dat een datacentrum zich kan beperken tot louter data-archivering vanuit een eerder passieve houding (het 'centrale archief-concept'). De nieuwe trend is er veeleer één waarbij data-managers naar buiten treden en gaan samen-zitten met onderzoekers en gebruikers om te polsen naar hun noden en vervolgens samen een databank of structuur op te zetten. Op die manier is het ook veel makkelijker om een overeenkomst te bekomen met de vorsers om de data naar het datacentrum te doen doorstromen en vinden ze vlotter de weg naar het datacentrum. Deze open houding is kennelijk een handelsmerk van het jonge VLIZ en een reden

voor IODE om VLIZ positief genegen te zijn.

Deze noodzaak aan een andere benadering is het gevolg van een toenemende decentralisatie van het data- en informatiebeheer, op zich een gevolg van de sensationele technologische explosie die we de laatste jaren meemaken met het internet. Toen de structuren van IODE veertig jaar terug werden opgezet, was het logisch te werken met sterk gecentraliseerde structuren. Elk land had zijn datacentrum (NODC) en er waren drie werelddatacentra (WDC) en een aantal gespecialiseerde datacentra (RNODC). Data kon men enkel verkrijgen door een brief te schrijven naar zo'n datacentrum waarna je de gegevens op papier of op schijf/band terugkreeg. Maar die tijd is voorbij en de structuren dienen hieraan te worden aangepast. Onderzoekers hebben nu hun eigen pc en internet-aansluiting en beginnen vaak zelf hun data te beheren in het kader van projecten. Maar wanneer het project beëindigd is, blijft de vraag wat er met deze data gebeurt wanneer er geen datamanagement-plan bestaat. Op die manier zijn er al enorm veel data verloren gegaan. Datacentra moeten dus veel meer uit hun gouden kooi komen en rechtstreekse dienstverlening organiseren. Anderzijds hopen we ook de onderzoekers te overtuigen van het belang van 'professioneel' beheer van wetenschappelijke gegevens. Wetenschappelijke gegevens mogen geen deel uitmaken van de wegwerpcultuur. Een symbiose tussen databeheerders (dienstverleners) en researchers (klanten en dataproducenten) is dus de boodschap.

Hoe vindt u dat IOC zijn structuren moet aanpassen aan deze nieuwe tijdsgeschied?

Je kunt je de vraag stellen: heeft het zin om slechts één datacentrum te hebben in een land? Het hangt een beetje van de grootte van het land af, maar in bepaalde landen die vrij groot zijn is het misschien nuttiger om een netwerk te vormen van datacentra die elk een zekere specialiteit hebben. Nederland, maar ook Canada beschikken reeds over een dergelijke gedecentraliseerde structuur. Op die manier sta je veel dichterbij de gebruikers.

Wat zijn uw plannen, dromen, verwachtingen voor de toekomst binnen IOC/IODE?

Wat IODE betreft, vind ik dat we moeten afstappen van de traditionele, gecentraliseerde structuur. IODE moet gezien worden als een essentiële partner op het niveau van projecten, waarin het zich verder dient te profileren en dienstbaar moet maken. Verder kan ik alleen maar hopen dat er een steeds betere samenwerking komt op nationaal gebied tussen de datacentra en de wetenschappers en gebruikers en dat de initiatieven steeds meer weerklank vinden. Ten slotte hoop ik dat IODE ook binnen IOC, een horizontaal platform wordt dat data- en informatiemanagement diensten levert aan de verschillende componenten van IOC. Natuurlijk hoop ik ook dat de lidstaten van IOC hun steun zullen voortzetten en uitbreiden.

Het was een eer en genoeg dit gesprek te mogen afdemen.